ВЕСЕЛКА

ЖУРНАЛ ДЛЯ ДІТЕЙ

THE RAINBOW

A CHILDREN'S MAGAZIN

Ч. 12 (112)

ШКІЛЬНА РАДА УККА Й ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІВ КАНАДИ ПОРУЧАЮТЬ „ВЕСЕЛКУ" ДЛЯ ШКІЛЬНОГО ВЖИТКУ В ШКОЛАХ УКРАЇНОЗНАВСТВА

НАША ПОШТА

Новий читач „Веселки" з Монтевідео, Уруґвай (Південна Америка), Есік Олег Галущак, який отримує наш журнал завдяки директорові Школи Українознавства Т-ва „Учительська Громада" в Шикаґо п. Ю. Мізеві, пише: Мені „Веселка" дуже подобається. Я вже прочитав два числа журналу, але не все розумію. Тепер батько пояснює мені невідомі слова. Два рази на місяць я ходжу до недільної школи при нашій церкві. В уруґвайській школі вчуся в четвертій клясі. Приватно беру лекції музики. На другий рік почну вчитися англійської мови. Дуже люблю музику й математику. Якби у Школі Українознавства в Шикаґо знайшовся якийсь учень, що хотів би до мене написати, прошу нехай напише дещо про Америку і про свою школу. Я напишу дещо про Уруґвай.

Від Редакції: Дякуємо щиро п. директорові Ю. Мізеві, що передав нам цього листа від Есіка. Привітаймо Есіка в колі читачів „Веселки"! Бачите, як пильно вчиться Есік рідної мови в далекому Уруґваї? Беріть собі приклад із нього. Напишіть до Есіка про свою школу й Америку, а він Вам відпише про своє життя та про Уруґвай.

Дорогий Есіку! Сподіваємося, що прочитаєш цього нашого листа в „Веселці" й напишеш до редакції про життя в Уруґваї. Ми радо вмістимо Твого листа.

Адреса Есіка: Esik Oleh Haluszczak, C. Burdeos 1934, Montevideo, Uruguay.

РОЗГАДАЙМО!

ЯКІ ЗІРКИ?

Скажіть: які зірки під нами —
Під нашими ногами?

***

ЗИМОВІ ЗАГАДКИ

а) Хто малюнок на вікні за ніч намалював мені?

б) Впаде з неба — не розіб'ється,
Впаде в воду — розпливеться.

в) Що це? Що це? — всі кричать:
Білі мухи он летять!

г) Біла вата була, та кудись попливла.

***

ГЕОГРАФІЧНІ ЗАГАДКИ

а) В якому морі ловлять рибу люди, що живуть у трьох частинах світу?

б) Яке це море, що на його берегах живуть люди з трьох частин світу?

***

ДИВНЕ СТВОРІННЯ

а) Є крила, а не літає, без ніг, а не доженеш.

б) Без рук, без ніг по воді плаває.

ЯКЕ ЦЕ ПИТАННЯ?

Яке це питання, що на нього ніколи
не можна відповісти „так"?

***

ЗАГАДКА-НЕДОМОВКА

Був собі лис,
У лісі жив-ріс,
Хутром пишався, хвостом накривався.
І ось — букву лис одну дістав
І зразу лис тоді — пропав!
Пропало хутро, хвіст пропав,
Наче ніколи лис хвоста не мав!
І ось в цю мить
Замість лиса — уявіть! —
Вийшов білий папірець,
А на ньому олівець
Всякі вісті написав —
І до нас не лис, а . . . . примандрував!

РОЗГАДКИ ЗАГАДОК ЗА ЖОВТЕНЬ ц. р.: УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ЗАГАДКИ: а) Сонце; б) земля; в) земля, земний ґльоб; г) ліс; ґ) поле; д) ріка; е) блискавка, грім і дощ; є) блискавка і грім. ЩО ЦЕ? а) Їжачок; б) вітер; в) ніч. ЛІСОВІ ЗАГАДКИ: а) Гриб; б) гриб. ЯКА ЦЕ ГОРОДОВИНА? а) Буряк; б) морква; в) огірок; г) гарбуз.

ВЕСЕЛКА THE RAINBOW

ЖУРНАЛ ДЛЯ ДІТЕЙ КОЖНОГО ВІКУ

з кольоровими ілюстраціями виходить кожного місяця у Видавництві „Свобода" заходами Українського Народного Союзу. Редаґує Колеґія з членів Об'єднання Працівників Дитячої Літератури. Річна передплата становить у ЗДА — 4.00 дол., у інших країнах — рівновартість цієї суми. Ціна окремого числа — 40 центів. Ціна подвійного числа — 60 центів.

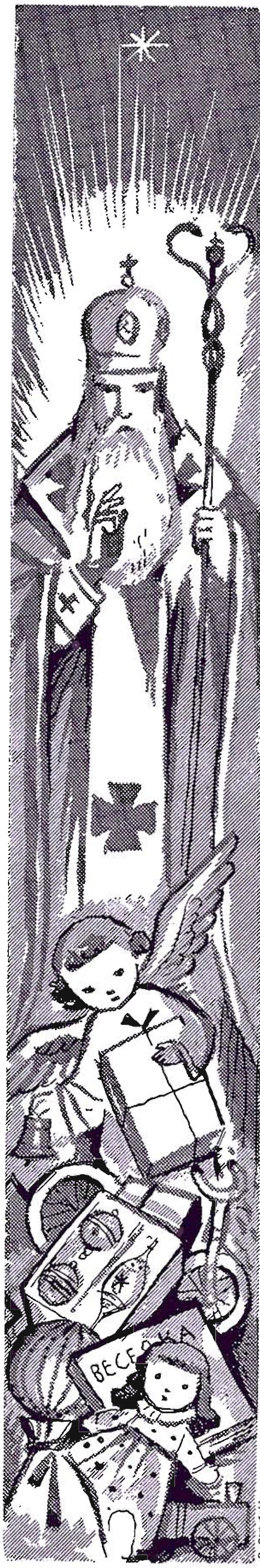
Адреса: "SVOBODA" — 'Veselka," P. O. Box 346, Jersey City 3, N.J., U.S.A.

Редакція застерігає собі право виправляти прислані авторами матеріяли. Передруки нових творів і ілюстрацій, вміщених у „Веселці", тільки за попередньою згодою Редакції й Видавництва та за поданням джерела.

Обкладинка роботи Галини Мазепи. Розділові заставки М. Бутовича, Е. Козака, П. Холодного.

"THE RAINBOW" — "VESELKA"
published monthly by the Ukrainian National Association
81-83 Grand Street — Jersey City, N.2J.
Subscription $4.00 per year.
Entered as Second Class Matter at Jersey City, N.J.

Ілюстрація на обкладинці:
П. Холодний — Небесний Гість

Роман ЗАВАДОВИЧ *Ілюстрації Е. КОЗАКА*

ПОЧАЛАСЯ ЗИМА...

Вже вам не дрімати, лижви і санчата,
Вже вам не скучати, хлопці і дівчата!

Сіється з-за хмари білий-білий сніг,
Білим покривалом він на місто ліг,
А дороги й парки і церкви й доми
Одяглися в хутро білої Зими.

Вибігають діти, радісні та гожі —
Червоніють личка, мов розквітлі рожі.
Хоч залазить холод в рукави, за плечі,
Він не налякає бравої малечі.

На ставку, на річці повно дітвори,
На санках з'їжджають з білої гори.
Птицями літають по гладкім льоду,
А з полів їм вітер грає на дуду.

ДНІПРОВА ЧАЙКА

ЯК УПАДЕ СНІГ

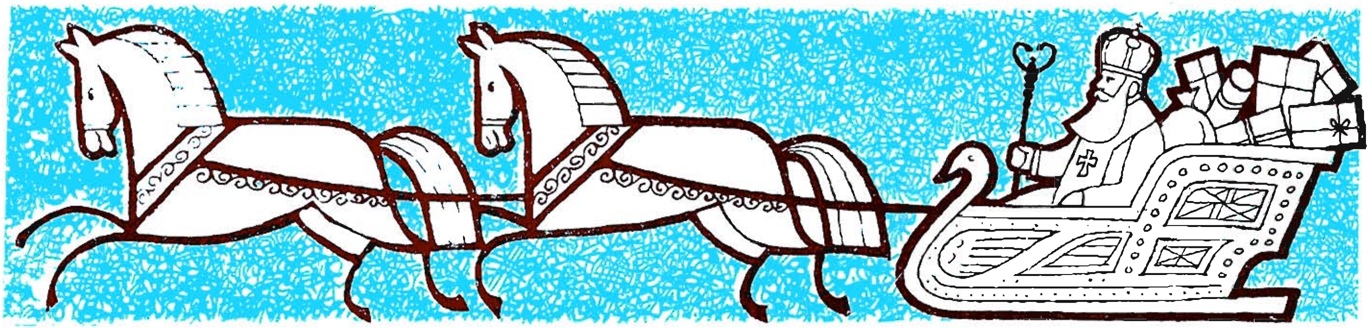
Як упаде біленький сніг
І все довкола вкриє,
Мороз потисне й на шибках
Квітки зими засіє.

У теплій хаті жебонять
Про щось то діти тихо,
На небо дивляться з вікна,
На личках видно втіху.

Бо звідти зійде в ніч оцю
З небес святий Микола,
Дарунки пишні принесе
З небесного престола.

Жебоніти — лепетати, швидко говорити.

Іван КЕРНИЦЬКИЙ

„МИКОЛАЙКО"

То було надвечір перед празником святого Миколая. Мама саме вернулися з містечка з кошиком, повним усякої всячини. Як тільки увійшли в хату, я зараз перестав колихати свою меншу сестричку та й припав до кошика.

— Мамуню! А що ви мені купили? Покажіть!

— Підожди, чого дерешся? Дай хоч віддихатися!

Мама поставили кошик на лаву, а самі тупали ногами об долівку й забивали руки. Ух! Надворі дуже холодно! Такий мороз — з очима.

Я дав мамі часочок віддихатися, та тільки часочок. Потім знову почав:

— Мамуню, та покажіть!

— Не покажу!

— Я того зразу не з'їм... Буду довго тримати!

— А збитків ти не робив?

— Ні! Направду!

— Ганнусю колисав?

— Колисав.

— Ну, то на, маєш!

Я підскочив з радощів угору і став танцювати босими ногами по хаті... Ох! Що мені мама купили! „Миколайка"! Такого славного „миколайка" з медяникового тіста. А який великий! Як мамина долоня! Борода в нього біла й солодка, на голові золота корона, а на одежі згори додолу кривульки, сині й червоні, теж солодкі, як діткнешся їх кінчиком язика.

Я не втерпів. Хутенько взув чоботята, надів пелехату татову шапку, сховав „миколайка" за пазуху та й побіг до Василька, що жив зараз у сусідстві.

Біля перелазу зупинився. Зупинився й посумнів... Так... А що мені з цього прийде, коли я похвалюся перед Васильком своїм „миколайком"? Він же й так нічого не бачить. Він — сліпенький...

Бідний Василько! В нього, правда, є очі, такі самі, як і в інших дітей, але мамуня кажуть, що його очі зайшли якоюсь мрякою, і тому він нічого не бачить.

А три роки тому він ще все бачив — небо, сонце, річку, ліс у далині й зелені луги... Гей! Як ми тоді славно бавилися! Вистругували з вербових галузок свистілки, а з вільхової кори робили трубки і грали, як справжня „воркестра"!

Потім Василько став жалітися, що в нього болять очі. Жалівся та й жалівся. А його мама, бувало, каже: „Ех, дай мені чисту годину з твоїми очима! Болять — переболять та й перестануть. Кажуть люди: „Поки довідаються всі, то присохне, як на псі".

Та воно не присохло... Якось по жнивах Василько захворів. Довго лежав без пам'яті в гарячці й усе щось мимрив. Аж одного осіннього ранку спитав:

— Чого це так темно? Чи ще ніч?

А опівдні знову запитав:

— Мамуню, чому така довга ніч?.. Коли ж я діждуся того ранку?

Та ранку Василько не діждався. Для нього настала ніч назавжди...

***

Василька я застав, як сидів на стільчику біля печі й мовчки поглядав на стіну, якої не бачив. Обличчя в нього було біле і таке ж льняне покуйовджене волосся. Дрібні кулачки стиснув під грудьми, скоцюрбився і так сидів.

— Васильку...

Він повернувся до мене.

— Це ти, Михасю?

— Я.

— Ага...

Через хвилину знову спитав:

— Там уже десь дуже зима надворі?

— Зима.

— О, я знаю, яка зима: всюди біло-біло, а сонця немає! Ніби воно є, а не гріє. Я дуже люблю сонце... Знаєш, Михасю, я нічого не бачу, а сонечко якось так — ніби бачу...

Я добув з-за пазухи свого „миколайка".

— Васильку, я щось маю!

— А що таке?

— Миколайка! Мені мама купили.

— Ану, покажи!

Василько зрадів! Його бліде личко ясніло щастям, сліпі очі радісно блищали, а тремтячі уста шептали:

— Красний, красний „миколайко“! Соняшну корону має!

А тоді і я зрадів, бо зробив приємність сліпому Василькові.

Василько взяв від мене „миколайка“ і став легесенько водити по ньому пучками. Потім приклав його до обличчя, до носа, понюхав і сказав:

— Пахне ...

— Ага, — відповів я.

— Михасю! ...

— А що?

— Скажи мені, який він — той „миколайко“. Має він голову?

— Має.

— А очі?

— Має очі, ніс, бороду ...

— Бороду? Таку, як жид?

— Ні, в жида борода чорна, а в нього — біла.

— А що має на голові? Шапку?

— Ні, корону.

— Корону? А яка вона?

— Золота.

— Золота? .. Яка то золота?

— Ну ... така, як сонце, знаєш?

— Ах, який красний „миколайко“! — скрикнув Василько. — Має корону з сонця!

Він поклав руку на моє рамено.

— Михасю! ..

— Та що? ..

— Дай мені цього „миколайка“!

— Або я знаю ...

— Дай, дай! Не назавжди — я тобі завтра віддам! Не бійся, я його не з'їм! Я буду на нього ... дивитися.

Я тяжко зідхнув і сказав:

— На, бери, бери!

І на хвилину мені стало жалко. Та тільки на хвилину ... Бо я побачив, як бідний Василько зрадів! Його бліде личко ясніло щастям, сліпі очі радісно блимали, а тремтячі уста шептали:

— Красний, красний „миколайко“! Соняшну корону має!

Кривулька — хвиляста або ламана лінія, зиґ-заґ; **скоцюрбитися** — скорчитись, зігнутись; **мимрити** — говорити невиразно.

Василь ДУБИНА *Ілюстрація Ю. КОЗАКА*

НАША КИЦЯ-ПРАЦІВНИЦЯ

Сніг, сніжок, сніжечок
На землі іскриться,
А снігами ходить
Наша сіра киця.

І не мерзнуть пальці,
Не холодить в вуха,
Бо вона вдягнула
Теплого кожуха.

Подивіться, діти!
Стежку аж до хати
Замітає киця
Хвостиком пухнатим.

Ще й дідусь Микола,
Той, що в рукавицях,
Помагає стежку
Замітати киці.

Леся ХРАПЛИВА

СВЯТ-ВЕЧІР

Дійові особи:

БАБУСЯ ІВАСЬ
ТАТО ОЛЕНКА
МАМА ДЯДЬКО СТЕПАН
ПЛАСТУНИ-КОЛЯДНИКИ (щонайменше шість)
СНІЖИНКИ (щонайменше чотири)
ЗІРКИ (щонайменше чотири)
ЯНГОЛИ (щонайменше чотири)

І ДІЯ

Гарно по-українськи прибрана кімната. Стіл, крісла, ялинка. Івась та Оленка майструють вертеп. Барyся сидить на кріслі.

ОЛЕНКА:
Бабусю, добре буде почепити оцю зірку тут, за вертепом?

БАБУСЯ:
Добре, тільки не так скраю, щоб не перевернула цілого вертепу!

ІВАСЬ:
Тобі не штука, а я ось скільки намучився, поки повирізував з дощечки пилкою всі постаті.

БАБУСЯ:
Ну, добре, добре! За те дістанеш найбільше куті при Святій Вечері.

ІВАСЬ:
Ой, але ж це довго ждати до вечері!..

ОЛЕНКА:
Нічого тобі не буде, коли пождеш ще з годинку!

БАБУСЯ:
Вона й не буде так пізно, як звичайна вечеря. От, лиш засвітить перша зірка, то й можна починати.

ІВАСЬ:
А чому?

БАБУСЯ:
Перша зірка пригадує нам зорю, що засіяла над вертепом у Вифлеємі. Я лиш журюся, чи татко вспіє до того часу прийти з праці. А сьогодні таке велике рокове свято, що годиться його відсвяткувати за усіма звичаями, як колись дома бувало.

ОЛЕНКА:
А що діти робили цілий день на Свят-Вечір?

БАБУСЯ:
Їм було й без того багато роботи! Так, як і ви, майстрували вертеп, прибирали ялинку. Самі вирізували та виліплювали всі прикраси і змагалися, хто краще та більше їх зробить. Ну, й помагали мамі застеляти стіл та приносити страви. Під час вечері лізли під стіл, де було розстелене сіно. Квокали, ніби кури та шукали горіхів, що їх мама туди поклала.

ІВАСЬ:
А чи це правда, що страв має бути дванадцять?

БАБУСЯ:
Свята правда! Так, як було дванадцять апостолів.

ОЛЕНКА:
А які ж то були страви? Я б ніяк не могла стільки видумати.

БАБУСЯ:
Видумувати не треба. Це вже від віків відомо, які страви годиться подавати на Свят-Вечір: борщ, рибу, вареники, голубці, капусту, гриби й узвар зі сушених овочів, пампушки й ще дещо, а найважніше — кутю.

ІВАСЬ:
А чому це найважніше?

БАБУСЯ:
Бо кутя — це та страва, що її в сиву давнину, тисячі й тисячі років тому, споживали наші предки на поминках по померлих.

ОЛЕНКА:
Щось я не розберу: це ж радісне свято народження малого Ісусика, а ви говорите, бабусю, про поминки!

ІВАСЬ:
Та й так дуже здавна не могло це бути, бож не святкували хіба в Україні Різдва Христового, поки Україна не охрестилася. А це ж тільки несповна тисяча років.

БАБУСЯ:

В тому то й діло. Звичайно, що Різдва не святкували, але у той же час святкували Коляду.

ОЛЕНКА:

Як, то коляда теж не християнська?

БАБУСЯ:

Назва її ні. Та й у давнину були колядки нехристиянські: про сонце, місяць та дрібний дощик; то знов, на честь господаря, господині дому та їх дітей. Аж опісля постали і християнські коляди.

ІВАСЬ:

Ну, добре, але на яку пам'ятку святкували цю Коляду?

БАБУСЯ:

Вона припадала на той час, коли минали найкоротші дні й найдовші ночі, а сонце починало світити щораз довше і набирало нової сили. Тоді починався новий рік, і наші предки вірили, що в той час можна заворожити собі добру долю різними обрядами.

ОЛЕНКА:

А якими, якими?

БАБУСЯ:

Поки сіли до вечері, господар ставив на покуті дідуха, а під час вечері кидали кутю ложкою до стелі. Чим більше зерен пшениці причепиться до стелі, тим більше бджіл цього року вилетить у пасіці. У деяких околицях кидали кутю, щоб пшениця гарно родила.

ІВАСЬ:

А що це таке дідух?

БАБУСЯ:

Великий сніп пшениці, що в нього за перевеслом затикав господар ложку. Цей сніп представляв діда, тому й називався дідух. Та не лиш — одного діда, а духів усіх предків. І поки всі засіли до вечері, господар закликав до столу цих предків. Кликав і вовків, і мишей, і Мороза: — „А коли тепер не прийдете, то і цілий рік не приходьте!" — казав накінці.

ОЛЕНКА:

І що, вовки справді приходили?

ІВАСЬ:

Ха-ха-ха! Оленка вже злякалася!

БАБУСЯ:

Ані вовки, ані миші, ані Мороз не приходили. Тому й цілий рік не могли прийти шкодити господарям. А духи приходили — то ж дід стояв на покуті . . . Для цього й залишили одне місце вільне при столі та трошки куті на ніч та засвічену свічку.

ОЛЕНКА:

А ми теж залишимо одне місце?

БАБУСЯ:

Залишимо, бо й так нас сьогодні буде не до пари.

ІВАСЬ:

А хіба ж це важне: до пари чи ні?

БАБУСЯ:

Дуже важне! Повинно бути до пари, а то не буде нікому щастя в цьому році.

ОЛЕНКА *(лічить на пальцях):*

Бабуся, мама, тато, я, Івась . . . п'ятеро! От якби так дядько Степан приїхав, вже було б шестеро.

БАБУСЯ:

Ледве чи приїде. Він прийшов до Німеччини з України з Української Повстанської Армії, уже вдалося йому дістати дозвіл на приїзд до Америки, але чи вспіє саме на Різдво, не знати.

ГОЛОС МАМИ:

Оленко, Оленко! Ходи сюди, поможи мені застеляти стіл.

ОЛЕНКА:

Вже йду *(вбігає)*.

ІВАСЬ:

От, уже вертеп готовий! А знаєте, бабусю, я сьогодні ранком на зустрічі нашої Пластової Станиці читав напам'ять такий вірш, ніби про нашого дядька Степана.

БАБУСЯ:

І навіть не сказав про те нічого дома?

ІВАСЬ:

Не знав, чи добре вдасться мені, але коли погасло світло в домівці і в кожного в руці запалала свічка, то й вірш якось сам виголосився.

БАБУСЯ:

То хоч тепер скажи його мені.

ІВАСЬ:

НА РІЗДВО УКРАЇНСЬКИМ ПОВСТАНЦЯМ

Розгорілись свічки воскові
І промінчики грають тривожно . . .
За столом тужно стеляться мрії,
За столом місця ваші порожні.

Розгорілись свічки воскові,
Шелестить давнім спомином колос . . .

А чи ви там в снігу, у завії,
Колядок хоч почуєте голос?

Чи в ліси, що лунають боями,
Хоч „Христос народився" долине,
Чи заблисне ясними свічками
Верховіття обмерзле ялини?

О, прийдіть крізь простори морозні
Тут до нас, у далекому світі
За столом місця ваші порожні,
У серцях місця ваші відкриті.

Та ж сьогодні нам Правда вродилась
І сповнилась вселенная дива,
Хижі звірі в лісах погодились,
Кожна казка сьогодні правдива.

Та ж відвічна це мрія сповнилась
У ґорґанській скелистій печері...
Може так, може вмить в цю хвилину
Тут відкриються широко двері.

В мазепинках, в засніжених шубах,
А на поясі стяжка набоїв,
Так між нами ви станете, любі,
Лісової леґенди герої.

А на вістрях баґнетів кривавих
Буйний вітер, карпатський крилатий,
А в очах, повних гніву і слави,
Вічний жар непоборний, завзятий.

Ви до столу засядете з нами,
Колядки залунають відвічні,
Розгоряться новими огнями
Ці високі на покуті свічі.

І розкажете казку предивну,
Як в лісах гартувалася слава,
Понад темряву грізну, нерівну
Піднімалася ранку заграва.

Як до місяця зброя кувалась
І горіли серця на сторожі,
Переможцем як Правда ставала
Понад грізні колони ворожі.

І слова пролунають палкії,
І в серцях проросте у нас сила,
Щоб іти крізь сніги і завії
До вертепу, де Правда вродилась.

О, прийдіть крізь простори далекі,
З наших рідних лісів подорожні,
Бо серця наші в тузі великій,
А місця ваші ждуть вас порожні.

БАБУСЯ:

Яке це гарне.. *(задумується, Мама й Оленка накривають стіл. Дзвонить дзвінок у дверях. Оленка біжить відгиняти. Входить Тато зі сніпком пшениці).*

ТАТО:

Ось і приніс дідуха до хати. *(Ставить сніпок у куті на столику).*

ОЛЕНКА:

Ще треба ложку застромити! *(Приносить ложку і запихає у сніпок).*

ТАТО:

Надворі вже добре темніє. Може б починати вечерю?

ІВАСЬ:

Добре, добре, тату!

ОЛЕНКА:

О, Івась вже зголоднів!

ІВАСЬ:

Не зголоднів, тільки незабаром прийдуть по мене пластуни, підемо разом колядувати.

МАМА:

Ось ще тільки піди, тату, нагодуй худібку у стайні, та й можемо сідати.

ТАТО:

Нагодував би, якби була!

ОЛЕНКА:

Мамо, а нащо худібку годувати?

МАМА:

Бо так звичай каже. Та ж у вертепі біля маленького Ісуса стояла худібка: віл, осел, овечки. А в нас же здавна є повір'я, що в Різдвяну ніч худібка говорить людським голосом та жалується, коли господар її добре не доглядає. *(Приглядається до накритого стола)* Оленко, а що ти сіно забула!

ОЛЕНКА:

Ой, справді, сіно! *(Біжить, приносить в'язку і кладе під стіл).*

ІВАСЬ:

Чи це на пам'ятку, що Ісус народився на сіні?

ТАТО:

Звичайно, що так. А просфора вже покраяна?

МАМА:

Вже, вже давно все готове!

ТАТО:

То поглянь, Оленко, чи зірка вже світить.

ОЛЕНКА *(виглядає у вікно)*:

Так, світить, така ясна та блискуча! А там друга, третя...

ТАТО:

Так, тепер ти, найменша в хаті, засвітиш свічечки. *(Оленка світить тремтячими руками).*

ТАТО *(бере тарілку з просфорою в руки).*

А тепер, по звичаю, бажаю вам всього добра. Хай Бог новонароджений дарує нашому домові щастя та мир, і хай нам допоможе, щоб

на той рік святкували ми вже дома, на рідній землі.

МАМА:

Дай Боже! *(Дзвінок. Всі здивовані).*

ТАТО:

Хто ж це в таку годину?

БАБУСЯ:

На колядників ще трохи рано!

МАМА:

Відчини, Оленко! *(Оленка відгиняє, скрикує радісно. Входить Дядько Степан з валізкою)*

Христос Рождається!

БАБУСЯ:

Славіте його! Сину мій!

МАМА:

Степане! Брате!

ТАТО:

Якраз на час поспів!

ІВАСЬ:

Це мій вірш допоміг!

ОЛЕНКА *(плеще в долоні)*:

Тепер вже буде нас до пари при столі!

(Заслона)

II ДІЯ

(Та сама кімната після вегері. На столі зостались тільки калаг, мисогка з кутею та свігка. Всі, що були при кінці попередньої дії, сидять та колядують).

ОЛЕНКА:

Дядьку, ти вже всім розказував щось про себе, а й нам ще теж розкажи!

ІВАСЬ:

Так, так! Тепер лиш нам!

ТАТО:

А нам можна буде слухати?

ОЛЕНКА *(подумала)*:

Можна.

МАМА:

Дякуємо за дозвіл! *(Сміх).*

СТЕПАН:

Можу розказати таку пригоду, що, мабуть, буде цікава дітям. Послухайте! Одного разу в боротьбі з емведистами на Лемківщині мали ми, вояки УПА, наказ слідкувати за ними, бо були вістки, що незабаром большевики будуть виселювати на схід найближчі села. Ходили ми щоночі розвідкою на шляхи. Коли б завважали щонебудь, мали зараз повідомити більші частини повстанців, що стояли біля Горлиць. Зброя в нас була — недавно здобули. Гірше було з харчами, бо в села ніяк було заходити. Всюди, крім емведистів, було ще повно польської міліції. Жили ми в лісі, викопали собі землянку та пересиджували там. Якраз уночі під Різдво стояв я на стійці. Три товариші пішли на стежу, двоє спали в землянці. Стою. Небо зоряне, сніг синявий. Нараз щось зашелестіло під чагарником. В мене зброя нагопотові. Думав, може хтось іде. Часом собаки з села приходили, і годі було їх позбутися. Здалека замаячили якісь постаті. На собак завеликі, на людей замалі. Двоє їх. Кличу: „Стій!" А вони в противні боки навтеки. Стріляти я не хотів, бо й не знати, що це таке. Пустився навздогін, а воно спіткнулося та бебехнуло в сніг. Добігаю-очам не вірю. Дівчатко, таке, може, років із сім. Обвинене хусткою, тільки очі та почервонілий носик видно. Побачило мене та в плач: „Не дам, не дам!" І тулить до себе якийсь вузлик. Взяв я її на руки, став уговорювати і нарешті довідався, що її батьки післали з села занести кутю повстанцям. „Коли ви повстанець, то я вам куті принесла, а коли большевик, не дам!" Запевнив я її, що я повстанець, коли дивлюсь, а друге саме до мене прибігло. Хлопчик був, так на два роки старший. „ — А ти чому, сину — кажу — не тікав? Я ж тебе не ловив!" „— А як ми лем самому, без сестри тікати", — відповідає. Забрав я дітей до криївки, побудив друзів. Була в нас вечеря по-людському та й по-Божому ...

БАБУСЯ:

Бо це ж наш давній звичай — носити кутю своїм рідним на Свят-Вечір.

ОЛЕНКА *(до Івася)*:

Бачиш, а ти б так вірно залишився зі мною?

ІВАСЬ:

А ти б так відважно пішла в зимову ніч у ліс?

ТАТО:

Я певний, що коли б була в цьому потреба, ні одне, ні друге не завагалось би.

БАБУСЯ:

Тільки ж тепер не сперечайтесь, бо на Свят-Вечір навіть звірі в лісі не зачіпають одне одного, то як же людям?

ДЗВІНОК: Входять колядники зі звіздою, попередягані за козака, жида, цигана, двоє в гуцульських одягах)

1. КОЛЯДНИК:
Христос Родився!

ВСІ:
Славіте його!

2. КОЛЯДНИК:
Ми прийшли по Івася та по його вертеп. Підемо разом колядувати.

ІВАСЬ:
О так! Я зараз! Ось тут вертеп, а я миттю передягнуся. *(Дає вертеп двом „гуцуликам")*.

МАМА:
А тим часом ви нам заколядуйте, коли ласка!

3. КОЛЯДНИК:
Коли можна — дуже радо. *(Колядують. В кінці коляди вбігає Івась, передягнений за козу)*.

ІВАСЬ:
Ме-ме-е-е-е!

ЖИД:
Ходи, ходи Козіню-любіню! Я тебе продам на торзі за два таляри! *(Сміх)*.

ТАТО:
Не пробуй продавати, бо вам ніхто стільки не дасть. Краще приведіть його додому ще перед десятою годиною, то й даром приймемо.

МАМА:
А це вам бублики на дорогу. *(Роздає)*.

(З а с л о н а)

III ДІЯ

(Пізній вегір. Оленка сидить під ялинкою, спить, спершись на спинку крісла. Здалека гути коляду і дзвіногки. Входять Мама й Тато).

МАМА:
Вже пізнє, а Івася ще нема дома. Добре, видно, заколядувалися!

ТАТО:
Це нічого. Та ж їх упорядник з ними.

МАМА:
А Оленка, бідна, аж заснула, ждучи Івася. Треба буде покласти її в ліжечко.

ТАТО:
Нехай так поспить, поки Івась прийде. Певно їй щось гарне сниться після такого небувалого вечора.

МАМА:
Нехай поспить! *(Гасять світло, виходять. Синяве світло освітлює вільну гастину сцени. Вбігають Сніжинки, танцюють і припадають до землі. Вбігають Зірки, танцюють і стають рядком. Переходять хороводом Янголи з маленькими ялинками в руках. Дзвіногок. Всі зникають. Оленка зривається. Входять Батьки, Дядько, Бабуся. Відгиняють двері)*.

ІВАСЬ *(вбігає розсміяний, засніжений)*:
Ми заколядували аж п'ятдесят долярів! Буде що вислати бідним дітям — залишенцям!

ТАТО:
Цим успіхом можна справді радіти!

ОЛЕНКА:
То там справді падає сніг!

ІВАСЬ:
І ще який? Ми на дорозі тільки так трошки ним побились!

МАМА:
Вже знов побились!

ОЛЕНКА *(Протирає огі)*:
Бо мені снилися сніжинки, і зірки, і янголи ...

ДЯДЬКО:
Сніжинок наніс Івась у хату доволі. Зірки маєте на ялинці, а Янголи . . .

БАБУСЯ:
А Янголи Божі хай сходять на Різдво у кожну українську хату!

(Кінець)

Юрій ОДЛИГА

ЗИМОВИЙ РАНОК

**Бабуню, гляньте, скільки снігу
В нас за віконцем у дворі!
Багато радощів і сміху
Маленькій буде дітворі!**

**Он-он горобчики стрибають,
Посперечались, цвіріньчать,
Аж півник на ворота скочив
І враз щосили закричав.**

**А там сорока-білобока
Мов причепилась до кілка,
За нею й друга з того боку
Стрибає хитра і вертка.**

**І чорний грак сів на комору,
Він тільки знає: краaa та краaa!
Аж раптом всі злетіли вгору,
Бо в двір набігла дітвора!..**

Сорока — чорно-білий птах (magpie); **верткий** — такий, що вертиться, рухливий (fidgety); **грак** — чорна птиця, гайворон, крук (rook); **комора** — будівля, в якій селяни зберігають узимі збіжжя (granary).

ЛИСИЧКА ТА ЖУРАВЕЛЬ

(Українська народна казка — Ілюстрація М. Михалевича)

Жили собі в сусідстві журавель та лисичка. Зустрілися якось вони у лісі.

Журавель каже:

— Прийми мене, лисичко, на зимівлю, то я тебе навчу літати.

— Добре, — каже лисичка.

Прийняла його лисичка, от і живуть вони у лисиччиній норі.

Аж дізналися стрільці, що в норі живуть журавель з лисичкою, і стали розкопувати ту нору. Лисичка питає журавля:

— Скільки в тебе думок?

— Десять, — каже журавель. — А в тебе скільки?

— Одна.

А далі знов питає журавля:

— Скільки в тебе думок?

— Дев'ять. А в тебе скільки?

— Одна.

Тоді знов лисичка питає:

— Скільки в тебе думок?

— Вісім. А в тебе скільки?

— Одна.

Та так усе лисичка питала журавля, а той усе по одній думці зменшував. Як уже стали стрільці докопуватися щораз ближче, лисичка й питає:

— Скільки в тебе думок?

— Одна, — відказує журавель, — а в тебе?

— Одна. Яка ж у тебе думка?

А журавель каже:

— Така: я ляжу впоперек у норі і притаюся — буду наче неживий. Як візьмуть стрільці мене у руки і почнуть роздивлятись, то ти втікай. Вони кинуться за тобою, тоді й я полечу.

Докопалися стрільці до журавля, взяли його в руки та й дивуються:

— От тобі й маєш! Лисиця задавила журавля... Киньмо його, це вже наш! Докопаймося ще й до лисиці!

Тільки вони це сказали, а лисичка з нори — фіть! — і побігла в ліс. А журавель пурх! — полетів.

Після того почали вони скликатися докупи, журавель з лисичкою. Лисиця кличе:

— Куме!

А журавель відгукується:

— Кумо!

Поскликались докупи. Лисичка й каже:

— Навчи мене літати за те, що я тебе перезимувала!

— Добре, каже журавель, — сідай на мене!

Лисичка сіла на журавля, журавель підлетів угору, так як з хату, пустив лисичку на землю та й питає:

— А що, добре літати?

— Добре!

Журавель злетів до неї вниз та й каже:

— Сідай на мене знову!

Вилетів журавель вище хати, пустив лисичку й питається:

— А що, добре літати?

— Добре!

— Сідай же ще на мене!

Лисичка сіла, журавель вилетів з нею високо-високо, так, що й оком не бачити, знову пустив лисичку, а тоді злетів униз і питається:

— А добре літати?

Дивиться — аж тільки кісточки лисиччині лежать.

Пожалів журавель лисичку, та запізно.

Народна приповідка: Коли ти не пиріг, то не пирожися.

Роман ЗАВАДОВИЧ

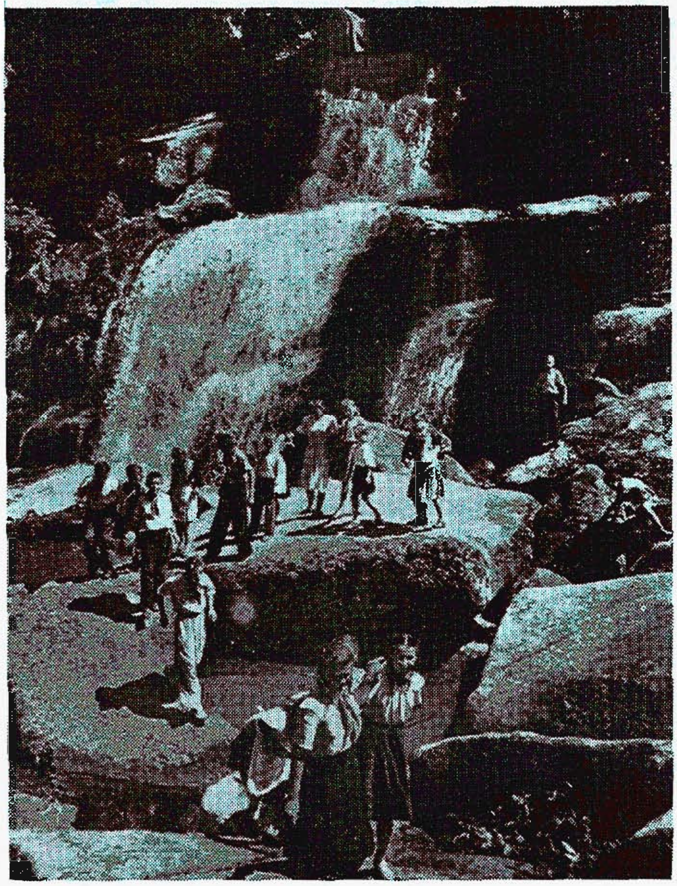
У ЗАПОВІДНИКУ

У заповіднику не лихо
Ані деревам, ні звірям,
Живуть-ростуть сумирно-тихо,
Радіють сонцем і життям.

Ані сокира, ні рушниця
Їм болю-мук не завдає,
Спокійно оленеві спиться,
Спокійно він траву жує.

Коли ж людина і надходить,
Боятись нічого її —
Вона тут опікун природи,
Вона тут сторожем стоїть.

Хвилюється трава, як море,
Шепоче заповідний бір —
У заповіднику не горе,
Це добре знає кожний звір

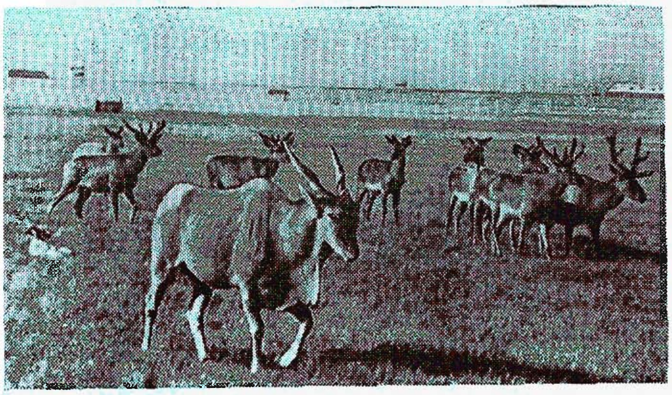

Водоспад у „Софіївці" ⟶

ПАРКИ-ЗАПОВІДНИКИ УКРАЇНИ

У попередніх числах „Веселки" Дядько Лісовик розказав вам про різні тварини й рослини, що жили колись в Україні. Через зміну підсоння (клімату) та внаслідок розвитку цивілізації більшість цих звірів та рослин виродилася. Щораз рідше можна подибати тепер в лісах України ведмедів, вовків, зубрів, рисів, диких котів. Рідко можна побачити такі дерева, як явір, кедр, модерев, степову траву-ковилу й тирсу, таких степових тварин, як сугак, дрохва чи ховрах.

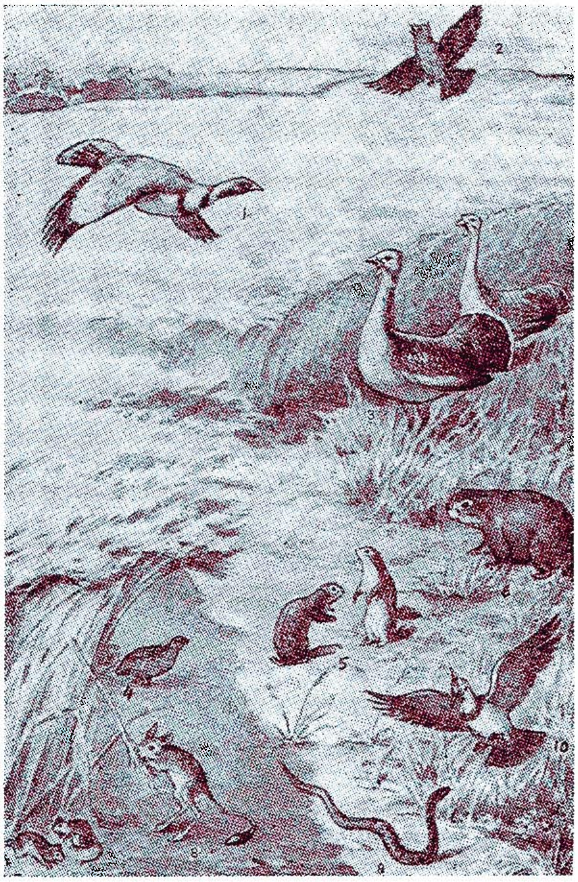
Це тому, що за останніх кілька десятків років в Україні заорано степи й обернено їх на управні поля. Ліси вирубано, а на їх місце побудовано міста, села, фабрики, заводи, автостради, биті й залізничні шляхи. Тваринам нема де схоронитися й чим вижитися. Тож для охорони й збереження різних порід диких звірів, птахів, водяних тварин, дерев, кущів і трав створено в Україні багато з а п о в і д н и к і в і з а к а з н и к і в. Заповідник (резерват, по-англійськи reservation, National Park) — це відмежований великий простір степу чи лісу, в якому звірята й рослинність є під охороною й доглядом. Сторонні люди можуть відвідувати заповідники, але заборонено в них полювати, полохати звірів, розкладати вогнища, рубати дерева і ловити рибу. Заказники можна відвідувати хіба за окремим дозволом.

Асканія Нова: олені-морали й антилопи-канни в зоопарку заповідника

Струсі-нанду у відкритому загоні Асканії Нової

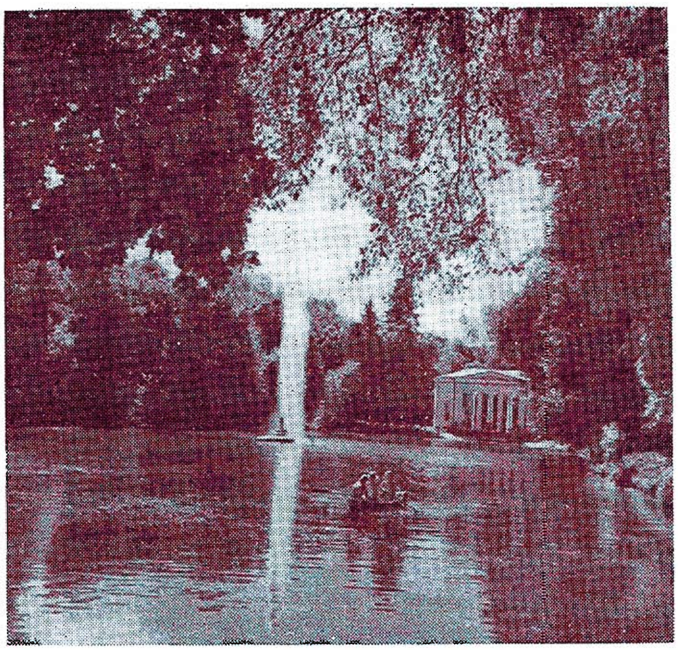

Природа й тваринний світ українського степу: стрепет, жайворонок, дрохва, перепелиця, ховрахи, бабак, польові миші, тушканчик, степова гадюка, чайка. Більшість із цих тварин подибуються тепер лише в заповідниках.

Заповідники створено не лише для збереження різних видів і порід тваринного й рослинного світу, але й для наукових дослідів. Звичайно в заповідниках є лісові школи й наукові заклади, в яких учені-дослідники вивчають життя тварин і рослин, вирощують нові їх ґатунки, приручають диких звірів. Роблять також спроби акліматизувати різні корисні тварини й рослини, тобто спроваджують їх з країн з іншим кліматом і плекають в українському підсонні. Таким способом, наприклад, вирощують в Україні риж. Вивчають також вартість тварин для промислу й медицини, зокрема для виробу ліків.

Найбільший і найкращий заповідник України, що притягає численних відвідувачів-туристів з різних країн світу, це „Асканія Нова" (колишня назва „Чаплі") на Херсонщині. На величезних просторах степу створено тут ботанічний і зоологічний парки, в яких на волі проживають 140 видів рідкісних звірів, птахів, рослин. Тут пасуться бізони, зубри, лями, антилопи-гну й антилопи-канни, зебри, сибірські козероги, струсі, пави, фазани, напуги, білі й чорні лебеді та всяке водне птаство. Тут ростуть 13 тисяч різновидих дерев, багато з них рідкісних, наприклад, мезозойське дерево, яке росте ще лише в південному Китаї. Воно помітне тим, що займає посереднє місце між листяними й чатинними (хвойними, шпильковими) деревами.

Другий великий заповідник, що займає великі простори степу, це „Панталиха" в західній частині Поділля.

Озеро й водограй у „Софіївці"

Гірські види тварин і рослинности зберігаються в багатьох карпатських заповідниках, з яких найважливіші два — „Ґорґани" й „Чорногори". Зберігаються в них ведмеді, дикі коти, рисі, олені, дикі кабани, чорна білка, вужі-полози, ящірки-салямандри, руді шуліки, орли-беркути, кам'яні дрозди. В заповідниках охороняються буки, кедри, тиси, модереви, карлувата сосна-жереп, гірські крокуси та рідкісна гірська квітка — шовкова косиця (альпійський „едельвайс"). Гірська природа Криму зберігається в т. зв. „Кримському заповіднику". Ростуть тут буки, граби, берези й мішані сосново-дубові ліси. З тварин живуть — олені, козулі, супи, орли.

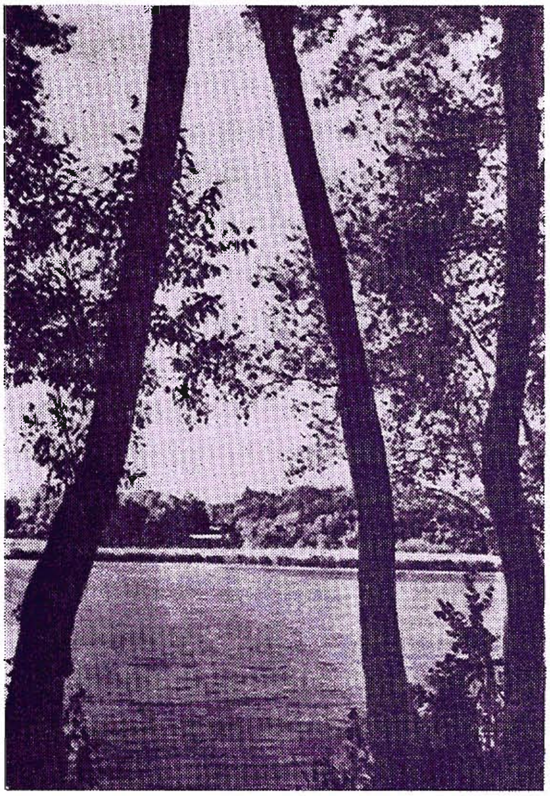

„Лебедине озеро" в Тростянецькому парку-заповіднику

З інших заповідників варто згадати дендрологічний (з грецького — деревний) парк „Веселі Боковеньки", що розташувався на похилих берегах ріки й у балках-ярах. Є тут понад тисяча різних порід дерев і кущів.

У заповіднику „Докучаївські ліси" є багато ставів для риби і водноплавного птаства.

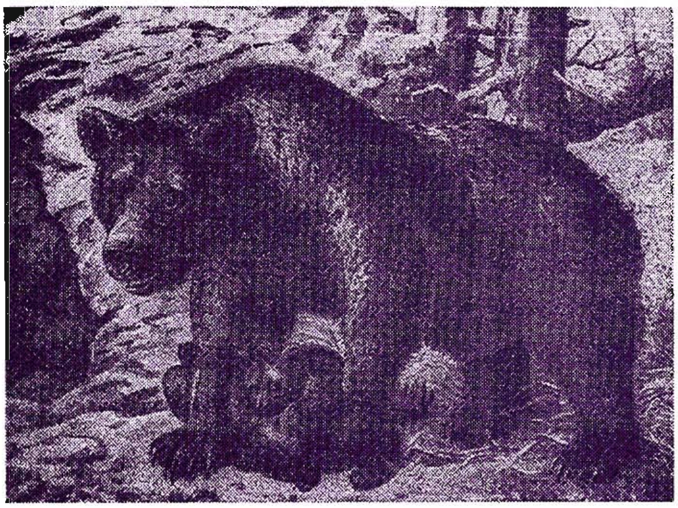
Заповідник „Велико-Анадольський ліс" займає коло 3-ох тисяч гектарів. Тут примістились лісова

Мальовничий закуток у лісовому парку-заповіднику „Веселі Боковеньки”

школа й дослідна стація, яка працює над вирощуванням різних порід овочевих дерев. Звідси розсилають саджанці овочевих дерев у різні райони України.

Нещодавно приділено під заповідник старовинний буковий ліс під Почаєвом на Волині.

Карпатські ведмеді

Численні заповідники й заказники заведено й на Поліссі. Найбільший і найславніший з них це „Біловезька пуща”, де проживають зубри, ведмеді, рисі, лосі, бобри, безліч водного птаства та різні види солодководних риб. Зберігається тут рідкісний кущ рододендрон жовтоцвітний (понтійська азалія).

Згадаємо ще створені людиною парки-заповідники, а саме парк у селі Тростянець на Чернігівщині, парк „Олександрія” біля Білої Церкви та парк „Софіївка” в Умані, в якому поруч дерев і рослин зберігаються також мистецькі пам'ятки паркової архітектури.

Чудовим декоративним парком-заповідником є село Тростянець на Чернігівщині. Цей парк займає площу 200 гектарів. Тут росте багато рідкісних дерев, що звикли до підсоння України. Парк заснований у другій половині 19 століття у балці „Боговщина”. Згодом поширено його на сусідні терени. Деякі дерева мають 40 метрів висоти, а стовбури доходять до 1 метра в промірі (діяметрі). Тут є 400 різних порід дерев, між ними кедр сибірський, дуб каштанолистий, береза жовта. Щоб захистити парк від вітрів, у відстані двох кілометрів насаджено охоронний ліс і висипано противітряний вал.

„Олександрія” займає площу 180 гектарів. Парк заснований у 18 столітті над рікою Рось. Є тут 110 різних порід дерев, зокрема дуби, що мають понад 300 років.

„Софіівка” заснована в кінці вісімнадцятого століття над рікою Кам'янкою. Тут побудовані штучні скелі й печери з велетенських кам'яних брил, водоспади-каскади й водограй-фонтан у вигляді змії, з пащі якої струмить вода. Побудовано й два стави — Горішній і Долішній. Різниця рівнів води у цих ставах 20 метрів. Вода з Горішнього або Верхнього ставу протікає до Долішнього (Нижнього) підземним каналом. На Горішньому ставу висипано штучний острів, на якому збудовано альтанку й ґроти-печери — „Діяни”, „Страху й сумління” і інші. У Долішньому ставу лежить велетенський камінь вагою 200 тонн. В парку насаджено 250 видів різних дерев і рослин з різних країн світу. Парк відвідують численні туристи.

Крім природничих (зоологічних і ботанічних) парків-заповідників та поруч резерватів, що зберігають рослинність і пам'ятки мистецтва, є ще й історичні заповідники для збереження пам'яток про славні історичні події й великих людей. Про них розкажемо іншим разом.

В. Б.

Сміймось!

ПРИЧИНА

— Чому плачеш, Дарусю, як ідеш до школи?
— Бо жаль мені лишати саму маму вдома.

СТАРОМОДНИЙ КОНИК

Тарасик дістав на уродини коника. Оглянув забавку і став плакати.

— Що сталося? — питається мама. — Чому плачеш?

— А бо цей коник не має ні гамульця, ні заднього бігу і бракує йому червоного світла ззаду!

ЧИЯ ВЛАСНІСТЬ?

Юрчик бавиться з сестричкою бальоником. Він добрий братчик — надув сестричці бальоник. Раптом зірвався сильний вітер, бальоник полетів, а Юрчик розплакався.

— Чому плачеш? — питається сестричка. — Це ж був мій бальоник!

— Так, але всередині було моє повітря!

Текст: Роман ЗАВАДОВИЧ *Ілюстрації: П. ХОЛОДНИЙ*

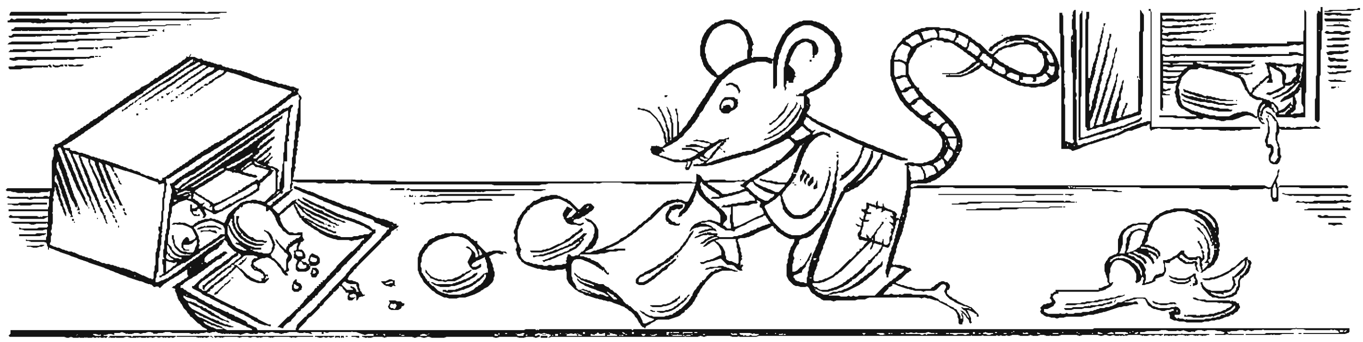
ГОЦА ДРАЛА

Гоца добра господиня:
Не порожня в неї скриня.

Хоч прийшла зима холодна,
Гоца Драла не голодна.

Не така сусідка Мишка —
В неї хліба тільки кришка.

Гоца вийшла на годину —
Мишка шасть в її хатину!

Хоч і знала, що це „грішка",
З мисника взяла горішка.

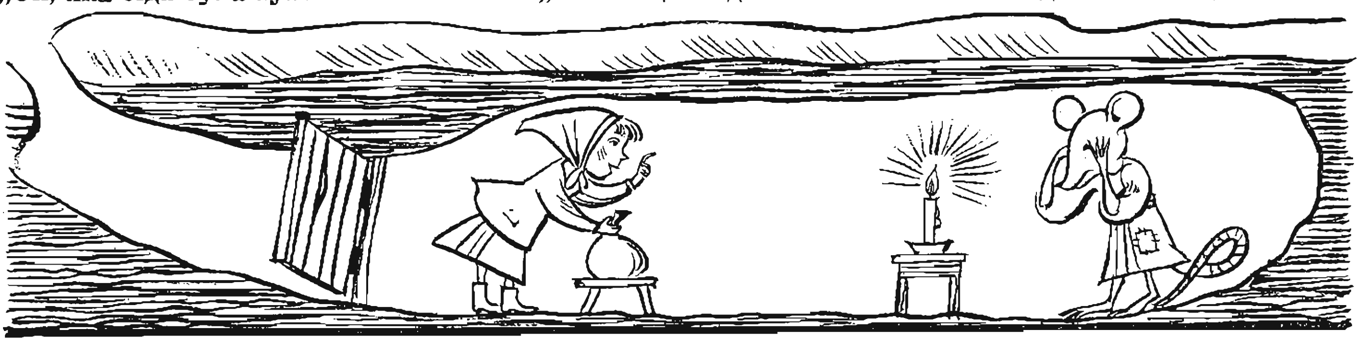
Паляницю з печі вкрала,
Десь знайшла й шматочок сала.

Повернулась Гоца в хату:
„Ой, яка біда була тут?"

Далі узялась під бочки:
„А чиї оце слідочки?"

В хустку їжі нав'язала,
По слідах пошкандибала.

У холодній нірці Мишка
Догризає вже горішка.

Каже Гоца від порога:
„Ось тобі отут підмога!

Як не маєш — попрохай,
Носа ж у чуже не пхай!"

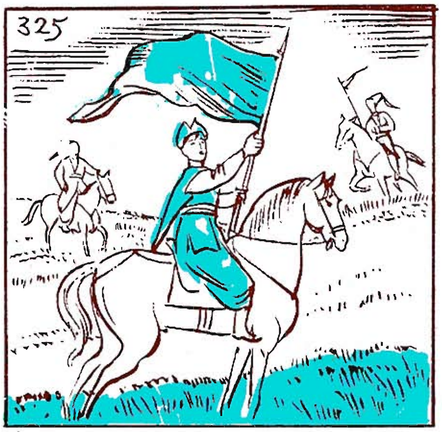
Сценарій і текст: Р. ЗАВАДОВИЧ
Scenario and story: R. ZAVADOVYCH

Ілюстрації: П. ХОЛОДНИЙ
Illustrations: P. CHOLODNY

БОГДАН, КОЗАК-ХАРАКТЕРНИК
ІСТОРИЧНА КАЗКА

UKRAINIAN TALE
BOHDAN, KOZAK-SORCERER

РОЗДІЛ XXI: ЗАСІДКА
CHAPTER XXI: THE AMBUSH

Вимахуючи прапором, Богдан-характерник знов зібрав докупи обидві частини свого відділу.

Waving a flag, Bohdan-the-Sorcerer re-assembled the two groups of his detachment.

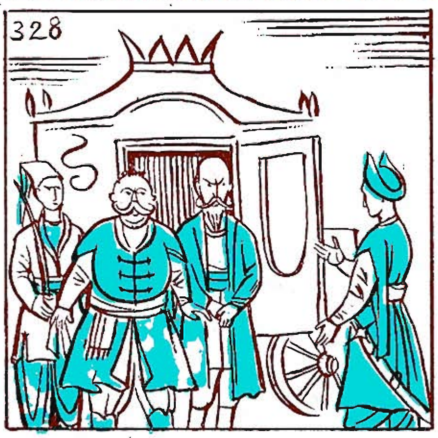
Нараз підбіг хлопець-підліток: — Пане сотнику, в цьому ридвані втікають генерали розбитого королівського війська!

Suddenly a small boy ran up to him: "Captain, the generals of the defeated royal army are running away in this coach!"

За хвилину кінні козаки Богдана з усіх боків обскочили ридван Потоцького і Каліновського.

Quickly, Bohdan's Kozaks encircled the coach of Potocki and Kalinowski.

— Вилізайте, вашмосці! — загукав Богдан. — Тепер ви не королівські генерали, а полонені ясновельможного гетьмана України, Богдана Хмельницького.

"Pile out gentlemen!" — called out Bohdan. "You are no longer generals in the king's army, you are prisoners of His Highness Bohdan Khmelnytsky, Hetman of Ukraine."

— Польські розвідувачі схопили мене на полі, щоб щонебудь дізнатися про козаків, — розповідав хлопець Яремі.

"The Polish scouts had caught me in the fields in order to find out some things about the Kozaks," — the boy was telling Yarema.

— Та ж це мій джура Данчик! А я й не впізнав! — закричав на радощах Богдан і схопив хлопчину в міцні обійми.

"This is my page Danchyk! And I didn't recognize him!" — Bohdan called out with joy and embraced the small boy heartily.

(Кінець XXI розділу)

(End of Chapter XXI)